

ІВАН БОЙКО, племінник Т. Шевченка.

(Спомини).

В кінці шістьдесятих років деякі Княне, шануючи пам'ять Т. Г. Шевченка, взяли в села його рідного племінника Івана Федоровича Бойка, сина Шевченкової рідної сестри Ірини, і почали вчити в гімназії. З початку діло йшло добре, а далі, за недбалістю Княн, хлопець став терпіти нужду і почав погано вчитись. З четвертої класи він виступив, ледве дотягнувши до неї.

В ті часи в с. Деньгах, Золотоношського повіту, Полтавської губ., одставний капітан, невеличкий поміщик П. Я. Шелухин шукав учителя для своїх дітей. Брат жінки Шелухина, студент Демченко, дізнавши про се, привіз Бойка в с. Деньги і він став учити мене і мого меншого (покійного тепер) брата Івана. Швидко до нас упросилось ще троє дітей і Бойко мав добрий заробіток. Учив він добре і всі ми щиро горнулися до його. Він зібрався скласти грошенят і кінчити гімназію. В вільні години Бойко, бувало, грав на скрипці. Ми й так охочі були співати, а за скрипкою охоти ще прибільшало. На лихо, Бойко не вмів нашого українського репертуару. Ми, навпаки, не вмели його великоруського репертуару. Через се наша справа трохи затяглась. Але-ж усе таки ми, діти, вивчили його українських пісень, а він вивчив нас „Во полі береза стояла“, „Возлѣ рѣчки, возлѣ мосту“, „Эхъ — ма! Поди прочь!“ і иньших пісень, з котрих ми, окрім наголосу, нічого не розуміли.

Швидко після сього Бойко став кудись ходити від нас і співи наші на половину розстрілились. Ми примітили, що він иноді вертав ся до дому п'яний. Матуся моя, жінка дуже суворої моральности, відчитала Бойкові від щирого серця, як мати, що пити

нікому не гаразд, а йому й надто, як ще цілком молодому хлопцеві. Се було в 1872 році. Здаєть ся, тоді Бойкові чи й було 17 років, а він здавав ся ще молодшим, бо був малого зросту, худий і блідий.

Матуся моя Евдокія Григоровна і батько поводитись із ним, як із сином, але-ж Бойкові розмова моєї матері так не вподобалась, що він швидко від нас від'їхав до Києва.

Згодом йому дали посаду народного вчителя.

Далі, як був я гімназистом, то не раз цікавив ся дізнати, де наш симпатичний учитель. Всі ми, дітвора, дуже любили його і нам було шкода, коли він поїхав. Але я нічого про його не дізнав ся.

В 1883 році я прибув із Лубень у Київський університет на математичний факультет і тут від когось із студентів, що прибув з Кременця, вперше почув про Бойка. Трапилось се так: я так прикро балакав по російськи і так багато вставляв у свою річ українських слів і виразів, що звернув на се увагу товаришів. Один з їх і каже:

— А у нас у Кременці єсть племінник Шевченка.

— Хто такий? Як звати?

— Іван Бойко.

Коли я сказав, що се мій учитель і я до його напишу, то студент відмовив, що не варт, бо сердега психічно слабкий.

Проїшло після сього три роки. Я став учитись на юридичному факультеті і саме сидів за надто нудною якоюсь книжкою, що мав прочитати для семестральної теми, коли се двері відчинились і ввійшов... Боже мій! — Іван Федорович Бойко. Я зараз впізнав його і дуже зрадів, але-ж він до сього відніс ся якомсь невідповідно.

— Отсе допитав ся до вас. Дозвольте переночувать.

— Добре, радий.

Його за тиждень перед тим випустили з психіатричної лікарниці. Як він казав, держали його там з напасти. Але, видно було, що не з напасти.

Він розказував таке, що зразу можна було впізнати психічно розстроєного чоловіка. Довгенько він пробув у Києві і трохи не що дня заходив до мене, маючи невеличку заемогу, а далі кудись щез.

Місяців через три, коли на дворі була стужа й мороз, він знов прийшов до мене — голодний, обдертий, задубілий, і приніс дві величезні торби. Він став прохати мене сховати його торби, щоб хто не вкрав, бо там лежить його багатство й слава України.

Коли я заглянув у одну торбу, там лежали цурки, палочки, дощечки, кружечки ..

— Що се таке?

— Се упрощений спосіб виучить ся грамоті в один день! Я довго міркував, поки добрав ся способу. Ось дивіть ся — що се таке?

— Що?! Кружечок із цуркою й хвостиком — сказав я, коли Бойко, вийнявши з торби кружечок, показав мені.

-- Ні, не вгадали. А на що воно буде похоже, коли розмалювать його, щоб усяке впізнало в нім бубон?

— Буде походити на бубон.

— От бачите -- зразу вгадали. Буде бубон, а коли додати в гору цурку і хвоста в праворуч, то буде всякому нагадувати букву „б“. Бубон — бубонить — б!

Показав він мені ще кілька цурок і кружечків, став розказувати, як він може вивчити по своїй новій системі в один день писати, читати і трохи не всієї арифметики! Я, нічого не розібравши, побачив тільки, що мій вчитель цілком слабкий і його треба пристроїти в лічебницю.

— Еге! Мій дядько Шевченко прославив Україну своїми віршами, а я прославлю її упрощеним способом швидко всьому вивчитись!

Кияне допомогли його нужді, допомогли і його сімі в Кременці, хоч дуже мало, так що не стало мабуть і на латки.

Хтось із Киян пристроїв Бойка в больницу, а тепер він, бідолаха, цілком безнадійний маніяк, кінчить дні свої в Винницькій окружній лічебниці для психічних слабих.

В Кременці й доси живе жінка Бойкова. В тяжкі години їй трохи допомагали Українці, а більш здобувала вона для себе і для дітей, унуків Т. Г. Шевченка, шматок хліба тяжкою працею — шитвом і харчуванням школярів.

Нещасна мати найбільші надії поклала на свого сина Леонтія. Сього року він повинен був скінчити духовну семінарію — він був у останній 5 класі Волинської духовної семінарії. Але — нове лихо, нове нещастє! Леонтія Бойка семінарія сими днями

відіслала в Київ і замістила в кирилівський шпиталь, як психічно слабого релігійною манією. Дай Боже, щоб сердега одужав!

В „Кіев. Словѣ“ і „Бессарабці“ пишуть, що в паперах Леонтія Бойка знайшли багацько українських поезій, чистенько переписаних із визначінням часу, коли кожний вірш написаний ним. Під кожним віршом стоїть підпис: „Леонтій Бойко, внук Тараса Шевченка“. Ті, що читали сі вірші, в захваті від їх, дуже хвалять, попереписували собі в зшитки й альбоми і кажуть, що автор має саморідний поетичний талант і що мова його віршів чиста українська.

Сергій Шелухин.

